

Разом із тим процес деколонізації супроводжується певними викликами, пов'язаними з ризиком надмірної політизації пам'яті, спрощення історичних наративів і створення нових ідеологізованих схем. Існує небезпека заміни одного догматичного канону іншим, що може обмежити простір для критичного аналізу та наукової дискусії. Тому ключовим завданням гуманітарної науки залишається збереження балансу між деконструкцією колоніальних міфів і дотриманням принципів академічної об'єктивності, багатоперспективності та відкритості до різних інтерпретацій.

У ширшому контексті деколонізація історичної пам'яті України є частиною глобальних процесів переосмислення колоніальної спадщини, що відбуваються в багатьох постімперських суспільствах. Проте український випадок має специфіку, зумовлену триваючою збройною агресією з боку колишньої метрополії, яка прагне не лише зберегти культурний вплив, а й відновити політичний контроль. Це надає деколонізаційним процесам особливої гостроти та екзистенційного виміру.

Отже, деколонізація історичної пам'яті України в умовах війни є багаторівневим і динамічним процесом, що охоплює символічний простір, освітню систему, наукову думку та суспільну свідомість. Вона спрямована на подолання імперських структур мислення, відновлення історичної справедливості та формування цілісної національної ідентичності. У сучасних умовах цей процес набуває стратегічного значення як чинник культурного суверенітету, суспільної стійкості та здатності України протистояти імперській агресії не лише на полі бою, а й у сфері смислів та історичних інтерпретацій.

БУЖИКОВА Тетяна Олександрівна,
викладач кафедри іноземних мов
Військового інституту телекомунікацій
та інформатизації імені Героїв Крут

ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЗАХИСНИКА: ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

Формування ідентичності майбутнього захисника держави є складним соціокультурним процесом, невід'ємно пов'язаним із вихованням українських цінностей у курсантів. Визначальним чинником цього процесу виступає національна самосвідомість, яка традиційно формується через вивчення історії свого народу, усвідомлення його шляху та місця у світі. Національна свідомість, як наслідок історичного генезису нації, є умовою повноцінного

розвитку, духовної зрілості та прогресу суспільства, а для майбутнього офіцера – підґрунтям професійної та громадянської позиції.

Національна самосвідомість постає як міст, що забезпечує включеність індивіда в життя нації, залучаючи його до колективного досвіду та спільної справи. Для системи офіцерської підготовки це означає інтеграцію особистої ідентичності курсанта з національними ідеалами оборони, служіння та відповідальності [1].

Важливим наслідком формування національної самосвідомості є пробудження патріотизму та готовності до жертвовності – ключових емоційно-психологічних рушіїв оборонної свідомості, які не можуть бути замінені матеріальними стимулами чи прагматичними інтересами. Ідентичність захисника включає усвідомлення національної належності, історичного досвіду, традицій, звичаїв, поведінкових норм, фольклору та геополітичної реальності. Такі знання забезпечують основу для національної ідентифікації та професійної ціннісної орієнтації майбутніх офіцерів (невипадково М. Грушевський у своїх публікаціях прагнув відповісти на питання: «Хто такі українці і чого вони хочуть?» – фактично сприяючи становленню національної самосвідомості громадян).

Розвиток української національної самосвідомості, а з нею і соціально-правових механізмів державного життя, не є лінійним процесом і залежить як від об'єктивних реалій сьогодення, так і від чинників духовного характеру. Духовні чинники включають практично-духовні явища національного життя (етнічні стереотипи, традиції, обряди, народні характерологічні риси, емоційні домінанти, промисли та розваги), а також історичну пам'ять, символи та святині. Ці елементи формують найбільш стійку частину ідентичності, сприяють соціалізації та вихованню молоді, включно з майбутніми військовослужбовцями.

Особливо важлива роль у вихованні ідентичності захисника належить історичній пам'яті, яка виконує не лише функції фіксації подій, а й функцію смислового й ціннісного упорядкування минулого. К. Ясперс слушно зазначав: «минуле не завершене: воно продовжує жити... Воно не лежить перед нами як залишки того, що було. У минулому криється більше, ніж добуто з нього до цього часу...» [2, с. 18]. Для формування світогляду офіцера історична пам'ять виступає дороговказом поведінки, полем осмислення службового обов'язку та джерелом національної стійкості.

До ключових складників національної свідомості належать етнічна та національна ідентичність як її вищий тип, національна самосвідомість, історична пам'ять, національна ідея, національний менталітет і характер, а також психологічні «комплекси» [3]. В офіцерському вимірі ці компоненти утворюють підґрунтя ідентичності захисника – людини, покликаної служити державі на основі внутрішньо засвоєних цінностей, а не лише формального обов'язку.

Формування ідентичності майбутнього захисника держави є важливим компонентом військово-професійної підготовки, оскільки передбачає засвоєння українських цінностей, розвиток національної свідомості та громадянської відповідальності. Національна самосвідомість, історична пам'ять і етнокультурні чинники виступають базовими духовними складниками світогляду курсанта, забезпечуючи інтеграцію особистої мотивації зі спільними цілями оборони і служіння. Патріотизм, готовність до жертвності та усвідомлення історичного досвіду нації є ключовими емоційно-психологічними рушійними факторами формування цієї ідентичності, які не можуть бути замінені прагматичними інтересами чи матеріальними стимулами. Елементи етнічної культури, традицій і символіки виконують функції трансляції спільних смислів і забезпечують спадкоємність поколінь, сприяючи соціалізації молоді у ролі майбутніх офіцерів. Вивчення національної історії та розвиток історичної пам'яті формують у курсантів здатність осмислювати виклики сучасної безпекової ситуації через призму національного досвіду, що робить їхню позицію більш усвідомленою та ціннісно вмотивованою. Таким чином, ідентичність захисника формується на перетині культурних, духовних, соціально-історичних та правових чинників і потребує подальшого вдосконалення системи військової освіти у напрямі виховання українських цінностей.

Список використаних джерел

1. Бень В. В. Нормативно-правове забезпечення формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2020. Вип. 1. С. 14–19.

2. Ребкало В. А., Козаков В. М. Формування національної свідомості державних службовців України у соціально-ціннісному вимірі [Текст] : навч. посіб. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Каф. держ. політи та упр. політ. процесами. Київ : [НАДУ], 2009. 76 с.

3. Федчун М. Соціально-психологічні особливості формування національної свідомості підлітків : кваліфікаційна робота здобувача освітнього ступеня «магістр». Львів. держ. ун-т внутр. справ, Ін-т управління, психології та безпеки, Каф. теорет. психології ; наук. кер. : д-р пед. наук, доц. Галина Лялюк ; рец. : д-р психол. наук, доц. Євген Карпенко. Львів, 2022. 78 с.

